Staneva, T. (2021). Fundamentals of dance training in the system of secondary education in Varna. *Culture and arts in the context of cultural heritage*. *Klironomy*, *3* (3), 150-165. Hlučín-Bobrovníky: "Anisiia Tomanek" OSVČ. (in Bulgarian)
Станева, Т. (2021). Основите на танцовото обучението в системата на средното образование във Варна. *Culture and arts in the context of cultural heritage*. *Klironomy*, *3* (3), 150-165. Hlučín-Bobrovníky: "Anisiia Tomanek" OSVČ.

DOI: 10.47451/art2021-10-003
EOI: 10.11249/art2021-10-003

The paper is published in Crossref, Internet Archive, ICI Copernicus, Google Scholar, Academic Resource Index ResearchBib, JGate, ISI, CiteFactor, Journal Factor, eLibrary, Ukrainian National Library databases.

Teodora Staneva
Assistant
Department of Arts
Faculty of Architecture
Varna Free University "Chernorizets Hrabar"
Varna, Bulgaria
E-mail: teodora.staneva@vfu.bg

Fundamentals of dance training in the system of secondary education in Varna

Abstract:
This article examines the foundation as well as the current conditions of dance education in the system of secondary education in Varna. The city is an international cultural center and is the first non- principal city to implement vocational ballet education. In 1964, the world's first international ballet competition was held in Varna, which has granted the city a historic place in the thousands of years of cultural history of the world. The main source of information on the highly effective pedagogical practices of Galina and Stefan Yordanovi is an in-depth analysis of data collected from periodical press in the period 1965-1985. Their views on the development of dance training and methodology are covered mostly by local journalists in Varna. The focus of this paper is Stefan Yordanov's extremely valuable article on vocational ballet education in Varna, published in Narodno Delo. In an attempt to reconstruct the history of art dance education in Varna with the authenticity of the shared ideas, these materials can serve as sources for an essential part of the yet unwritten history. This work is part of an overall study on teaching dance as art in secondary education in Bulgaria.

Keywords: dance, education, ballet, training, choreography, dance art.

Теодора Станева
Асистент
катедра „Изкуства"
Архитектурен факултет
Варненски свободен университет „Черноризец Храбър"

Варна, България
E-mail: teodora.staneva@vfu.bg

Основите на танцовото обучението в системата на средното образование във Варна

Резюме:
В статията се проследяват основите и условията за танцово обучението в системата на средното образование във Варна. Варна е международен културен център в сферата на танца, където се заражда първото извън столично професионално балетно образование. Провеждането през 1964 година на първия в света международен балетен конкурс отреждат място на България и на Варна в хилядолетната културна история. Изследването на информация от периодичния печат е периода 1965-1985 година е основен източник за успешната педагогическата дейност на Галина и Стефан Йорданови. Техните възгледи за развитието на танцовото обучение и методика се отразяват предимно от варненски журналисти. Акцент в проучването е изключително ценната авторска статия на Стефан Йорданов поместена в в-к "Народно дело" по повод професионалното балетно образование във Варна. В опит за реконструиране на историята на художественото танцово образование във Варна с автентичността на споделените идеи, тези материали могат да послужат за източници на една съществена част от ненаписаната история. Материала е част от цялостното изследване на обучението по танцово изкуство в сферата на средното образование в България.

Ключови думи: танц, балет, образование, обучение, хореография, танцово изкуство.

Въведение

Съществено постижение в културния живот на град Варна е създаването на Международният музикален фестивал "Варненско лято". Той се обогатява с провеждането на първия по рода си Международен балетен конкурс, а Летният театър се превръща в емблематичното пространство на световно балетно състезание. Утвърждаването на Варна като световен балетен център, трябва да се защити със завидна балетна култура. Това е една от задачите, която поставят пред себе си на Галина и Стефан Йорданови, инициатори на първото извън столично професионално балетно образование. Тяхната цел е създаването на млади кадри, които непрекъснато да обновяват основния балетен състав при операта. С Откриването на експериментален клас към Държавното хореографско училище в София (1966 г.), а по-късно и клас към НУИ "Добри Христов" във Варна, те поставят основите на професионалното танцово образование във Варна и перспективата тоя опит да се превърне в традиция. Следват световната традиция, големите оперни и балетни театри да

имат собствени студия-училища за подготовка на кадри. Да се създадат висококвалифицирани изпълнители, с единен стил.

Целта на настоящото изследване е да се съхрани и документира културното и историческо наследство, оставено от Галина и Стефан Йорданови. Да се съхранят техните идеи, творчески търсения и постижения в областта на танцовото изкуство. Да се съхрани историческата памет за приноса им и тяхната роля в цялостното реконструиране на историята на художественото танцово образование във Варна.

Задачите свързани с осъществяването на поставената цел включват:

- изследване на материали от периодичния печат, за да се документира "неписаната история" на извън столичното професионално танцовото образование в България ;
- проследяване на предпоставките и процеса на зараждане и създаване на експериментални танцови класове;
- на база изследваните материали да се реконструирана зараждането на художественото танцово образование във Варна.

В съответствие със задачите и спецификата на предмета на изследване са използвани методи на теоретичното познание: използван е метод на анализ на основата на който са изведени съдържание и специфика на изследвания проблем, исторически изследователски метод за проследяване на хронологията на педагогическата дейност на Галина и Стефан Йорданови. Емпиричен изследователски метод – проучване на текстови източници с цел реконструиране на художествените им биографии. Подбор на фотоматериали, които документират анализа.

Педагогическата дейност на Галина и Стефан Йорданови е отразявана предимно от варненски журналисти. Именно тези материали са използвани като основен източник на информация. Преобладават журналистическите жанрове, които са диалогични: разговор, интервю, репортаж. Макар и не много на брой, публикациите притежават изключително значима информация за художествените, културните, педагогическите, психологическите – човешките щрихи от биографиите на Галина и Стефан Йорданови.

1. Утвърждаването на град Варна като международен фестивален център

Периодът от 1960 до 1980 година се характеризира с утвърждаване на град Варна като фестивален център. Съществено постижение, което и до днес

определя облика на Варна като фестивален град, е Международният музикален фестивал "Варненско лято". Той е пулсиращото сърце на лятната културна столица, неговата мисия е да бъде "прозорец към света". Към тази метафора можем да добавим, че фестивалът е "прозорец и на света" към българската певческа, танцова, филмова, актьорска изява. "В този първи етап до 1967 г. – пише музикалният критик Розмари Стателова – "Варненско лято" разчита в сериозната си част, както вече бе казано, на Варненската народна опера... Въобще 1961 г. е върхова за варненската оперна фестивална изява през този етап. Репертоарът е разнообразен: "Аида", "Дон Карлос", "Риголето", "Трубадур", "Травиата", "Ернани", "Бохеми", "Тоска", "Кармен", "Така правят всички" /Моцарт/, "Имало едно време"... Впечатляващ е съставът на гостуващите изпълнители: Елена Николай, Зинаида Пали, Никола Николов и др. Гастролират победителите в току-що проведения Първи международен конкурс за млади оперни певци: Питър Глосоп, Владимир Тимохин и др., както и наградените варненски участници: Маргарита Лилова, Стефан Циганчев, Георги Койчев, Тодор Костов. Все според редакционната статия на "Нарона култура", "с право може да се каже, че в тазгодишното пето лято изкуството на талантливата певческа младеж от редица страни намери широко поле за изява". След като посочва заслугите на диригентите Й. Йосифов, Б. Чирпански и Н. Недялков, режисьорите Н. Николов, Др. Кърджиев и др. Мицов, както и балетмайсторите Галина и Стефан Йорданови, вестникът на свой ред поставя проблема "Летен театър" (Стателова, 1996:92). Проблемите на варненския Летен театър не слизат от дневния ред на организаторите и управляващите културата. За нас е важно, че именно Летният театър става творческа територия благодарение на Галина и Стефан Йорданови, превръща се в емблематичното пространство на световно балетно състезание - на първия по рода си Международен балетен конкурс. Вестник "Народна култура" наблюдава, отразява, стимулира утвърждаването на Международния музикален фестивал "Варненско лято", който се обогатява с Международния балетен конкурс. Кореспонденция на варненския журналист главен редактор на вестник "Народно дело" Е. Декало във вестник "Работническо дело" ни въвежда в амбициите на варненската културна общественост да се разширява и обогатява профила на Фестивала "Варненско лято". Авторът на публикацията вижда в Първия международен балетен конкурс, централно събитие на фестивала, който наред с филмовото изкуство, другият център, ще бъде придружаван от проявите на театралния жанр и художествената самодейност – в лицето на "Празника на песните и танците". На финала Е. Декало заключва:

“Българският цирк ще вземе значително по-голямо участие, отколкото в миналото.” (Как ще се проведе тази година „Варненско лято”, 1964:3)

В статия озаглавена “Балетният конкурс трябва да стане традиция” голямата кубинска прима балерина Алисия Алонсо подкрепя и насърчава трайното присъствие на Международния балетен конкурс в културния календар на Варна (Народна култура, 1964:3).

За да подкрепя, значителната роля на Галина и Стефан Йорданови за развитието на балетното изкуство в България и международния им принос към световното балетно изкуство, ще цитирам част от една публикация на Светла Трайкова.

“Едно от събитията, които отреждат място на България и на Варна в хилядолетната културна история, е провеждането през 1964 година на първия в света международен балетен конкурс с двадесет и две издания до днес. Изненадващото е, че малка държава като нашата, без дълголетни традиции в балетното изкуство, става инициатор на такава културна изява, която събира балетни педагози, хореографи и изпълнители от цял свят.

Въпросът е не толкова за първите организатори на конкурса, колкото за първите инициатори и мястото на неговото провеждане. Далновидна е идеята град като Варна – отворен към света, с прекрасни природни дадености, с великолепна лятна сцена и силно желание да се превърне в място на благородно състезание – да покаже, че изкуството на танца е общуване без граници в един хармоничен свят без разделения, въпреки “желязната завеса” и студената война между Изтока и Запада. Първият председател на журито – великата Галина Уланова, възкликва:

“България е малка страна, но с голяма инициатива!” (Трайкова, 2008)

Периодът 1960-1980 година е интересен и поради факта, че именно през този период през 1966 година Варненската общественост успява да постигне подкрепата на ЦК на БКП, по-конкретно с решение на Секретариата на ЦК на БКП и с Министерско постановление “Варненско лято” придобива статут на първия български международен фестивал, регламентиран като *международен и представителен*.

2. Зараждане на професионалното танцово образование във Варна

Балетното образование в България закъснява чувствително в сравнение с театралното, музикалното и образованието в областта на изобразителните изкуства. През 1950 година е създадено Държавно балетно училище, от 1956 става Държавно хореографско училище.

Идването на Галина и Стефан Йорданови във Варна напомня ситуацията в България в началото на XX век, когато при отсъствие на висши училища българи завършват в утвърдени европейски университети, за да се върнат в България и с възрожденски ентусиазъм да направят така, че да се преодолее закъсняването спрямо европейските култури. Школата на руския балет е школа и за балетни педагози. Това потвърждава и Ивайло Иванов в монографията му "Техники на танца" "Важно за по-нататъшното развитие на обучението по танц в България е обстоятелството, че почти всички негови значими дейци черпят знания от възможно най-добрите школи от Централна Европа и емигриралите от Русия представители на балетното изкуство по това време. Неслучайно повечето от тях по-късно се налагат като забележителни балетни педагози" (Иванов, 2020:40-41).

Галина и Стефан Йорданови са инициатори на първото извън столично професионално балетно образование. Откриването на експериментален клас към Държавното хореографско училище в София, а по-късно и клас към НУИ "Добри Христов" във Варна им е коствало много упорита борба, но все пак те успяват. Днес във всички по-големи градове на страната – Пловдив, Русе, Бургас, Стара Загора, в училищата по изкуствата вече има и балетни класове.

Илюстриране 1. На снимката са завършващите абитуриенти: отляво надясно отзад: Татяна Чендова, Керанка Николова, Златинка Минчева, Жулиета Велинова, Дарина Халачева отпред: Антоанета Белчева, Константин Илиев, Красинка Маркова

Балетната школа във Варна е основана през 1954 година. Тя изгражда своята работа върху програмата на кръжоците по хореография, без да си

поставя за цел подготовката на професионални кадри. През лятото на 1960 г. Галина и Стефан Йорданови поставят на нови основи заниманията в балетната школа. Тяхната цел е създаването на млади кадри, които непрекъснато да обновяват основния балетен състав при операта. Внимателно, стъпка по стъпка напред по пътя на трудното, но прекрасно изкуство, водят своите ученици двамата педагози. Те са убедени, че всичко зависи от волята и упоритостта на ръководителите, но и работата и постоянството на учениците.

А Галина и Стефан Йорданови са много упорити. През 1966 г. се открива за първи път експериментален клас по балет.

"В края на миналата година във Варна се откри експериментален клас по балет – филиал на Държавното хореографско училище в София. Хубава инициатива, осъществена от балетмайсторите на Варненска народна опера Галина и Стефан Йорданови. Едно доверие към техните педагогически и високи професионално-естетически качества.

Своята идея за откриването на такъв клас Стефан Йорданов обосновава по следния начин:

"Варненската опера трябва да стане представителна. Това ще бъде възможно, когато всичките ú подразделения станат представителни. За това е необходимо да се създадат висококвалифицирани изпълнители, с единен стил. Световна традиция е големите оперни и балетни театри да имат собствени студия - училища за подготовка на кадри.

Освен това с провеждания тук Международен балетен конкурс Варна се утвърди като световен балетен център. Това завоевание трябва да се защити със завидна балетна култура. А и новата опера ще повиши броят на балетните спектакли. Това налага да се увеличат добрите балетисти – местни кадри. Практиката показва, че не може да се разчита на разпределените за две години възпитаници на Държавното хореографско училище, които обикновено напускат след изтичане на определения срок.

През деня учениците от класа по балет посещават занятията в различни общообразователни училища, а вечер 15-те поклонници на Терпсихора тръгват по пътя на своите мечти. Заниманията се водят по програмата на Държавното хореографско училище – София: изучават практически и теоретически балетното изкуство, пиано и актьорско майсторство. След завършване на четиригодишния курс получават диплом за правоспособни балетисти. Такъв експериментален клас за първи път е открит в провинцията, затова носи и такова име. Необходимо е варненската културна общественост

да подпомогне осезаемо тоя опит и той да се превърне в традиция.” (Увалиев, 1967)

Убедително звучат аргументите на журналиста, в подкрепа на споделената идея на Ст. Йорданов, за да бъдат адресирани към “варненската културна общественост”, която трябва “да подпомогне осезаемо тоя опит и той да се превърне в традиция”.

През тези години успоредно с работата на експерименталния клас те продължават да развиват и дейността си в студията към операта. Ето какво споделя Стефан Йорданов в статията на журналиста Ст. Венецианов под заглавие “Урок по изящество”:

“Детско-юношеската балетна студия към операта има за цел да открива и подбира способни деца, да ги обучава и подготвя. Най-изявените от тях след време постъпват в експерименталните класове на филиала към Държавното балетно училище открит във Варна. Децата (повече от 90) посещават сбирките с голямо желание и изучават само специални балетни дисциплини. В рамките на занятията от един академичен час те усвояват основите на класическия танц. В учебните им уроци намират място и занимания с характерни народно-сценични и историко-битови танци, както и основни принципи на актьорското майсторство. Главното ядро на тези класове са момиченцата. Но желанието ни е да се увеличат и момченцата. Струва ми се, че е време да се скъса с отживелия предразсъдък, че това изкуство не е толкова за мъже, защото в него няма мъжественост! В заключение трябва да кажа, че голяма част от бившите възпитаници на школата сега са артисти в нашата опера, а много от тях са между първите сили на театрите в Русе, Стара Загора, Пловдив...” (Венецианов, 1968).

Илюстриране 2. Стефан Йорданов с възпитаници на Детско-юношеската балетна студия към операта

Каква е същността и какви са перспективите на този експериментален клас? – такъв беше въпросът ми към балетмайстора Ст. Йорданов:

– От миналата година нашите възпитаници са същевременно ученици в Музикалното училище "Д. Христов", където изучават общообразователни дисциплини и получават нужната музикална подготовка. Когато завършат училището, към оценките от изпита по балет ще се прибавят и другите оценки и те ще получат и диплома за завършено хореографско училище. По всяка вероятност догодина ще се обособи специален балетен отдел към Музикалното училище...

– Извинете, защо наричате този клас експериментален?

– За първи път в страната сформирахме такъв клас, в който за 4 години вместо за 9 (както е в хореографското училище), по специална програма, изработена от нас, се подготвят балетни кадри.

Не го попитах дали е излязъл успешен този експеримент. Художествените изяви на младите балетни артисти на варненска сцена са красноречиво доказателство за това." (Терзиева, 1970)

Венета Терзиева успява да документира един разговор, който само на пръв поглед изглежда обикновен. Няма да е за първи път, нито за последен "гасенето на ентусиазма" в областта на художественото образование във Варна, и все поради една и съща причина – асиметрията между професионализма и неговата изпреварваща с десетилетия визия и ленивото съсгледство на чиновниците, които "чинно" следват хода на обичайното време. Може само да се уважава една журналистика, която следва творческата амбиция, изпреварва и води не само читателите, но се опитва да убеждава и "варненската културна общественост."

През 1971 г. този клас е закрит. Едва след четири години във Варна към ДМУ "Д. Христов" отново е открит експериментален балетен клас, който Стефан Йорданов се надява да прерасне в балетно училище и да се реши проблема с кадрите в Североизточна България.

Прилагам *авторската статия на Стефан Йорданов* поместена в в-к "Народно дело" по повод професионалното балетно образование във Варна.

"*Да се утвърждава гледището, че Варна би могла да бъде средище на професионално балетно образование, е и леко, и трудно. Защото твърде много са сериозните балетни проблеми у нас, а някои от тях – все още спорни*".

Илюстриране 3. II експериментален балетен клас към СМУ "Добри Христов" - Варна, випуск 1975-1980 г. Снимка на класа в училищния двор с класната ръководителка Видка Христова /учителка по история/.

Аз нямам за цел да се спирам на особеностите и същността на тези проблеми. Ще ми се обаче да отделя главния от главните сред тях - системата и практиката на професионалното балетно образование.

В чужбина то е възникнало отдавна, усъвършенствало се е заедно със сценичното танцувално изкуство, когато балетните състави са се изграждали като самостоятелни творчески колективи. И още тогава в редица западноевропейски страни и в Русия се дошло до убеждението (проверено от няколко вековната практика), че най-полезното и плодоносно е балетните училища и школи да се изграждат към действащите оперно-балетни театри, като се свързват организационно и творчески със "своя" театър, за който да се създават необходимите млади професионални артисти.

Не може да не съжаляваме, че българската буржоазия не ни остави даже и зачатък на традиция в професионалното балетно образование, осъществявано преди не от обществено-държавни усилия, а от частно-мениджърска инициатива на отделни лица.

Видимата полза от възпитанието на млади балетни изпълнители от Държавното хореографско училище в София, съществуващо вече 25 години, не може да потули истината, че за тоя срок то не задоволи нуждите на оперно-балетните театри от млади изпълнителски кадри. Балетните състави в провинцията не биха могли да разчитат на неговите възпитаници и в случай, че обемът на класовете в училището бъде неколкократно увеличаван, в противоречие със спецификата на методическите изисквания.

Преди известно време насъщната нужда от балетни изпълнителски кадри застави ръководството на Варненската народна опера да потърси подкрепата на обществеността и държавните институции в София и Варна, за да подпомогнат създаването на балетен отдел към Държавното музикално училище "Д. Христов", като филиал на Държавното хореографско училище в София. Задачата беше да се набират периодически, в зависимост от нуждите, учебни класове, в които се обучават и възпитават млади балетни артисти. Беше създаден само един експериментален клас, който действително позволи да се експериментира най-полезната бъдеща форма на професионално балетно образование в нашия град. За резултатите от работата в тоя клас говореха ежедневните оценки на успеха по специалните балетни предмети, които винаги го определяха като клас-първенец на Държавното хореографско училище. Експериментът потвърди два обективни извода: първият от тях бе, че при условията и базата, които предоставят Държавното средно музикално училище и Варненската народна опера, може успешно, с много добри резултати да се подготвят професионални балетни артисти. Вторият извод бе, че най-подходящата учебно-методическа и административно-организационна форма за подобна дейност може да бъде балетния отдел към Музикалното училище, в който да се набират, в зависимост от нуждите, както експериментални класове – със съкратен срок на обучение, така и редовни за млади балетни артисти.

Илюстриране 4. Ученици от експерименталния клас във Варна

Илюстриране 5. Бъдещите балетни артисти от експерименталния клас във Варна

Решението на комитета за изкуство и култура да се открие отново един експериментален клас във Варна ще осигури частично решаване на

репертоарните, кадровите и други проблеми на операта и балета във Варна. Не е далеч деня, когато градът ще разполага с великолепна самостоятелна оперна сграда. Тогава и задачите, които ще се поставят пред балета, ще бъдат по-мащабни, а нуждите на фестивалите, на международния балетен конкурс, на богатия културен живот на града – по-големи. И ако трябва да търсим успех при разрешаването на комплексните балетни проблеми във Варна, действителен принос може да даде укрепването на балетен отдел към Музикалното училище от експериментални и редовни класове с пълен курс на обучение.

Така Варна ще се превърне в средище на професионално балетно образование!" (Йорданов, 1975)

Илюстриране 6. Галина и Стефан Йорданови по време на занимания

Ето и едно интервю поместено в регионалната преса, в което Стефан Йорданов защитава тезата си за необходимост от балетно образование във Варна.

Провокиран за проблемите с които трябва постоянно да се преборва, Стефан Йорданов каза:

– За да съществува пълнокръвен, резултатен, плодоносен хореографски живот, ние трябва да възпитаваме повече талантливи кадри. А за да стане това е необходимо да имаме различни балетни центрове. Още като един от първите педагози в новооснованото балетно училище в София през 1949 година виждах и твърдях, че то не е достатъчно да отговори на нуждите на всички оперни театри в България. Направихме опити с отделни експериментални

класове към Музикалното училище, но не съм удовлетворен, защото смятам, че трябва да съществува едно постоянно балетно отделение, а не епизодични възможности! Имаме достатъчно балетни зали, които обслужват балетния конкурс, имаме и педагози, сигурен съм, че ще израснат и нови, съществува оперен театър, в близост са Бургас и Русе, където ще поемат част от кадрите, подготвени в евентуален варненски балетно-педагогически център. Но се проявява мудност в решаването на този проблем.

– Какво е необходимо да се направи от окръжния съвет за култура, пък и от страна на новосъздадените районни съвети за култура?

– И много, и малко. Многото е, че трябва да се преодолеят недоверието, инерцията, страхът, че ще се подготвят излишни кадри. Практиката показва, че редица щатни бройки в Бургас, Русе, Стара Загора, Пловдив, Плевен са незаети поради липса на балетисти. Във Варна обществеността е съдействала за създаването периодически на класове, които се водят към профкомитета на операта, но те имат редица недостатъци: децата плащат такса, приемаме голям брой от кандидатите, защото класовете трябва да бъдат "рентабилни" – грижи за отопление, осветление, почистване... Експерименталният клас към Музикалното училище има абсолютно същата програма като редовните класове в Балетното училище в София, но проблемът е друг: ние набираме една паралелка, която минава пет годишното обучение – от осми до дванадесети клас. А възпитанието на младия балетен артист зависи много от възрастовите етапи, от чисто физиологическото му развитие. Методиката отчита особеностите на тези възрасти. Във Варна не можем да създадем редовни класове към Музикалното училище и по този начин сме лишени от възможността да въздействаме в най-решителните етапи за пластическото развитие на детето, когато то трябва да танцува не по 45 минути всеки ден, както е в школата, а часове наред по определена програма. Сега започваме след седми клас, по средата на пубертета и започваме със закъснение да се намесваме и въздействаме върху особеностите и спецификата на всичко онова, което вече се е проявило като структура и даденост ... Така процесът на възпитанието сериозно се затруднява ...

– Споделям неговите търсения, още от времето, когато бяхме студенти – включва се активно в разговора Галина Йорданова. Затова и решително промених живота си като дойдох в България. Във Варна ни покани тогавашния директор на операта Емил Трифонов, който ни създаде условия за плодотворна работа. Много от нашите възпитаници отидоха в София, затова замислихме да създадем местни кадри, които периодически да попълват

състава - първоначално той беше едва от 18 души... Целта е младите балетисти не само да разбират нашата методика, а и да свикнат с нея така, че когато дойдат в театъра да влязат в един колектив на единомишленици. Единомислие, еднаква естетическа платформа – известно е още от древността, че най-добрият театър се прави така.

– Вие сте интересни педагози. Наблюдавах ви как работите. Вие учите децата на точност и прецизност. Поощрявате ги да импровизират ...

– Смятам, че това е много важен момент във възпитанието на бъдещия балетен артист – обяснява Стефан Йорданов – Така се разкрепостява порива към собствена изява. Да се импровизира по дадена тема - често използваме този похват, защото дава на децата възможност да фантазират, т.е. да творят, проверяваме у кое дете има този свещен огън - наречен талант. А не у всеки го има ...” (Долапчиева-Сотирова, 1980)

Дискусия

Настоящото изследване на зараждането на обучението по танцово изкуство във Варна поставя проблема за постоянното състояние на преход на българската образователна система. Тази основна характеристика на актуалната система на българското образование намира ярко отражение в обучението по танц. С въвеждане на промените в ЗАКОНА за предучилищното и училищното образование през 2016 г. и новите стандарти се налага необходимостта от актуализиране на учебните планове и учебните програми. Това поставя на преден план въпросите:

- Каква е съвременната ситуация в образованието по танцово изкуство в България?
- Кои са най-съществените дефицити, чието преодоляване налага повишено внимание както в областта на теорията, така и на педагогическата практика?
- Какви са основните приоритети очертаващи иновативните методи на преподаване и учене?

Несъмнено основополагаща роля във формулиране отговора на тези въпроси има изследването и реконструирането на историята на танцовото обучение в системата на средното образование в България, както и проучването и анализирането на методическите и творчески търсения на инициаторите. Направените заключение ще очертаят перспективата и посоката за развитие на обучението по танцово изкуство в България.

Заключение

За успешната педагогическата дейност на Галина и Стефан Йорданови основен източник на информация остава периодичния регионален печат от 1965 до 1985 година. Техните възгледи за развитието на танцовото обучение и методика се отразяват предимно от варненски журналисти. В опит за реконструиране на зараждането на художественото танцово образование във Варна не откриваме източници на информация в учебни програми, писани методики, архиви и други носители с документална и историческа стойност.

Целта на журналистите е те да предизвикат активността в диалога от страна на Ст. Йорданов и Г. Йорданова, да се съобразяват с насоката на техните размисли, намерения, проблеми. В статията на Стефан Йорданов е споделена професионално обоснована програма за развитието на балетното образование в град Варна. Тези материали документират културната мисия на твореца – хореограф и балетен педагог, идентификация на неговото "варненско жителство" и "индивидуално битие". Макар и не много на брой, публикациите притежават изключително значима информация за художествените, културните, педагогическите, психологическите – човешките щрихи от биографиите на Галина и Стефан Йорданови. Тези щрихи се пазят и от техните възпитаници, на експерименталния балетен клас, отново с амбицията да бъде първи извън столичен. Но документирано е единствено публикуваното във вестник "Народно дело". В цялостното реконструиране на историята на художественото танцово образование във Варна с автентичността на споделените идеи, тези материали могат да послужат за източници на една съществена част от ненаписаната история. Материала е част от цялостното изследване на обучението по танцово изкуство в сферата на средното образование в България.

Признателност

Използван е снимков материал, предоставен от личния архив на Д-р Светла Трайкова и от в-к "Народно дело".

Използвани източници:

Венецианов, Ст. (1968, 8 декември). Урок по изящество. *Народно дело*, *288*. Варна.

Долапчиева-Сотирова, М. (1980, 6 май). Не у всеки е този свещен огън. *Народно дело*, *73*. Варна.

Иванов, И. (2020). *Техники на танца*. Варна: Славена.

Йорданов, Ст. (1975, 23 ноември). Варна – център на професионално балетно образование. *Народно дело*, *228*. Варна.

Как ще се проведе тази година „Варненско лято" (1964). *Работническо дело*, *90*.

Народна култура, 28, 3. 11 юни 1964 г.

Стателова, Р. (1996). Лятото на българската култура. *70 години Международен музикален фестивал "Варненско лято"*. Варна.

Терзиева, В. (1970, 15 март). И въздухът сякаш танцуваше. *Народно дело*, *63*. Варна.

Трайкова, Св. (2008). Международният балетен конкурс в град Варна – танцово предизвикателство. *Българската култура и европейският XX век. 16 лятна научна среща Варна 2008*. Варна: Община Варна.

Увалиев, Н. (1967, 12 март). Най-младите. *Народно дело*, *61*. Варна.